

E-book in de bibliotheek maakt uitgevers bang

DB2012 nr 4 - gespreksleiding Henk Verbooy

tekst en beeld Erik Bouwer

De deelnemers: **Bob van Duuren**, directeur en oprichter van Van Duuren Media en initiatiefnemer van Yindo.nl, een online e-book platform; **Marian Pater**, programmamanager Digitale innovatie en Onderzoek, SIOB; **Coen van Hoogdalem**, secretaris Commissie Digitale Bibliotheek, VOB; en **Fred Wiltenburg**, algemeen directeur EBSCO Information Services Benelux.

Op 7 december vorig jaar kwam Halbe Zijlstra met een opmerkelijk initiatief: het inrichten van een centrale, landelijke digitale bibliotheek met e-books, waar alle lokale bibliotheken op moeten aansluiten. Is dat een goed idee? Van Hoogdalem trapt af: "Het idee van een centrale bibliotheek voor e-books is een eigen leven gaan leiden. Volgens mij financiert het ministerie een goede digitale infrastructuur, waar openbare bibliotheken vervolgens gebruik van kunnen maken. Ik roep dus altijd maar dat 'de digitale bibliotheek' niet bestaat." Ook ziet Van Hoogdalem niets in de strakke scheidslijn tussen de fysieke en de digitale bibliotheek. Volgens Pater heeft de nadruk die Zijlstra op het begrip 'digitale bibliotheek' legt tot gevolg dat een groot deel van de functies van de bibliotheek onzichtbaar wordt: "Bibliotheken boeken resultaten op het gebied van leesbevordering en educatie, ze hebben een functie in de stad."

Parallele platforms

Van Duuren onderkent dat bibliotheken een schakel blijven tussen een digitale pool en de eindgebruiker: "Een soort centrale repository. Vandaar ook de kritiek vanuit NUV/GAU (Nederlands Uitgevers verbond/Groep Algemene Uitgevers, red.), want die zijn zelf een digitaal platform aan het bouwen. Nu gaan de bibliotheken zelf ook iets maken. Dat wringt, dat leidt tot verwarring. Het Centraal Boekhuis heeft al een repository met op dit moment 13 tot 14.000 e-books." Of je daarop moet inzetten is een andere vraag, aldus Van Duuren, maar hij vindt het niet verstandig om gelijktijd

ig meerdere systemen te ontwikkelen. Er wordt naar zijn gevoel te weinig rekening gehouden met alle nuances van het boekenvak. "Ook ik zie een goede rol voor bibliotheken in een regio, maar die moet wel veel breder getrokken worden. Dat moeten *one stop shops* worden waar je boeken koopt en leent, en e-books koopt en leent, waar je les krijgt of aan leesbevordering kunt doen."

Ook Van Hoogdalem (foto links) ziet de verwarring in de boekenhoek.

"Er zijn meerdere partijen met verschillende platforms aan de slag - men weet niet precies van elkaar wat men aan het bouwen is." Pater stelt dat Stichting Bibliotheek.nl nog geen platform heeft gebouwd. Daar wordt nog gezocht naar een manier waarop digitale content kan worden ingekocht en aangeboden.

Eindgebruiker op de laatste plaats

Wordt het ontstaan van verschillende oplossingen naast elkaar veroorzaakt doordat uitgevers en bibliotheken niet tot goede afspraken kunnen komen? Wiltenburg is helder: er wordt in ieder geval volledig voorbij gegaan aan de behoefte van de eindgebruiker. "Die zit niet te wachten op een depot hier en wat informatie daar. Die wacht op integratie." Wiltenburg verwijst naar de toekomst: "De generatie die nu opgroeit, kijkt op een andere manier naar informatie dan dat wij dat doen. Voor die generatie ontwikkel je een platform." Daarbij zijn er in het

werken met licenties allerlei varianten mogelijk, afhankelijk van de doelstellingen bijvoorbeeld rondom gebruik en beschikbaarstelling. Hij geeft als voorbeeld: “In Turkije bestaan landelijke afspraken met grote uitgevers. Informatie is vrij beschikbaar voor het hele land, iedereen heeft toegang.”

Van Hoogdalem vindt het discours over de digitale bibliotheek te techniekgedreven. “In de video-industrie van jaren geleden bestonden ook verschillende standaarden. Achteraf bezien een enorme verspilling. Uiteindelijk rolde er wel een standaard uit.” Wiltenburg vindt het veelzeggend dat uit die standaardstrijd uiteindelijk een standaard is gerold die niet de beste was.

Kan de OB leren van de UB?

De generatie waarvoor de digitale bibliotheek wordt ontworpen, hecht meer aan toegang dan aan bezit – afgaand op het succes van diensten als Spotify en Veamer, aldus Van Duuren (foto rechts). “Als de toegang geregeld is, dan hoef je het niet meer te *hebben* – dat geldt voor muziek, voor films en straks wellicht ook voor boeken.”

Maar dat principe van ‘toegang’ behoort nog lang niet tot het gedachtegoed van uitgevers, die zich overigens terecht zorgen maken om hun functie en positie in de keten, vindt Van Hoogdalem. “Ze moeten uiteindelijk wel hun brood kunnen blijven verdienen.”

Pater vraagt zich af waarom in de universitaire wereld het e-contentmodel wel werkt. Wiltenburg legt uit dat dit met de verschillen in eindgebruikers te maken heeft. “Wij verzorgen bijvoorbeeld voor de 28 topklinische zorgziekenhuizen, die ook aan opleidingen doen, de elektronische informatievoorziening. Daar is content van de meest belangrijke uitgevers gewoon open beschikbaar. Er is

gekeken naar wat nodig is voor de opleiding, zoals zoeken in de geïntegreerde collectie. Wanneer je een boek leest vanuit plezier, is de gebruikersfunctie anders. Daarnaast komt de universitaire gebruiker niet meer naar de bibliotheek, maar zoekt hij zelf zijn informatie op.” De UB is veranderd, vindt ook Van Hoogdalem, en loopt misschien wel tien jaar voor op openbare bibliotheken als het gaat om e-content

Verschillen

Een ander verschil tussen UB's en OB's heeft te maken met het taal- en afzetgebied. “In de wetenschap heb je met weinig uitgevers een heel groot internationaal dekkinggebied. Dat maakt het doen van investeringen veel gemakkelijker”, stelt Wiltenburg. “Daarnaast lopen bijvoorbeeld de universiteiten in de VS – in de omgang met en het denken over technologie en het verspreiden van informatie – drie tot vier jaar voor op onze universiteiten in Nederland.”

Van Duuren wijst er op dat er vaak gemakkelijk naar Amerika wordt verwezen als het gaat om de introductie van het e-book. “Europa is een continent met meer talen, waarbinnen de Nederlandse markt weer een niche is.” Ook de vergelijking tussen boekenvak en muziekindustrie wordt te gemakkelijk gemaakt, vindt hij. “Een liedje is geen boek. Een liedje duurt drie minuten en kun je steeds opnieuw horen, met een boek ligt dat anders.” De succesverhalen over de Amerikaanse adoptie van het e-book worden ook door Amerikanen zelf gerelativeerd; zo zijn er nog veel obstakels en bestaat ook in de VS angst bij uitgevers, aldus Pater.

Kalkoenen

En tot slot zou er nog een ander verschil moeten zijn, dat wellicht te maken heeft met de psyche van de Nederlandse ondernemers. Uit een recent onderzoek naar de verschillen tussen adoptie van het e-book in de VS en in Nederland (*‘Kalkoenen, profeten en uitvinders’*), waarbij vijftien Nederlandse uitgevers zijn geïnterviewd, is af te leiden dat Nederlandse uitgevers bang zijn voor piraterij.

Van Hoogdalem is hierover duidelijk: “Met de huidige manier van optreden creëren ze hun eigen piraterij.” Van Duuren zoekt de oorzaak eerder in ‘geen zin, geen geld en geen tijd’. Hij legt uit dat het produceren van

e-books voor kleine uitgevers een aanzienlijke investering met zich meebrengt. En grotere uitgevers vertalen veel werk waarbij in veel gevallen de elektronische rechten op de vertalingen niet goed zijn geregeld. "Auteurs of illustratoren gooien soms roet in het eten. Maar ik denk niet dat uitgevers bang zijn voor piraterij."

Ook Van Hoogdalem twijfelt aan de drive van uitgevers. Uit de laatste editie van 'De uitgever aan het woord' komt het beeld naar voren dat in 2007 de (hoge) ambities van uitgevers omgekeerd evenredig waren met de realisatie; inmiddels bevinden *beiden* zich op een dieptepunt. Vroeg of laat verwacht hij dan ook een grote prijzenslag, tot nu toe houdt de bulk van de uitgevers de prijzen hoog omdat ze er anders helemaal niets meer aan verdienen. "Uitgevers zijn bang dat het e-book straks – met alle respect – te grabbel ligt bij de bibliotheek."

Auteurswet vernieuwen?

In de oude wereld zijn voor fysieke boeken in de bibliotheek wettelijke afspraken vastgelegd in de Auteurswet. In de nieuwe digitale wereld is voor e-books als tussenoplossing bepaald dat bibliotheken individuele afspraken moeten maken met uitgevers. Wiltenburg (foto links) is er van overtuigd dat dat niet gaat werken. Naar zijn idee moet de aanbieder bepalen wat de condities zijn, niet de uitgever – een situatie zoals Apple heeft afgedwongen. Ook Van Hoogdalem vindt dat er iets in het auteursrecht, dat nu alleen over fysieke boeken gaat, veranderd moet worden. Hij is ook een voorstander van het onderbrengen van e-books onder het leenrecht. Pater geeft aan dat de meningen van professoren verdeeld zijn als je vraagt of de auteurswet geschikt is om ook e-content aan te bieden. "Blijkbaar moeten we het in een wet vastleggen voordat het *waar* is, omdat we er anders niet uitkomen. Dat is ook wat Zijlstra naar mijn mening doet: een manier vinden om – ondanks niet succesvolle onderhandelingen – het aanbod te kunnen realiseren."

"Het is fijn dat Zijlstra wil doorpakken, maar hij gaat voorbij aan een aantal basisproblemen die eerst moeten worden opgelost." Daarbij hoort ook het vraagstuk van de billijke vergoeding voor de uitgevers. Wiltenburg denkt dat modellen zoals pay per view werkbare mogelijkheden bieden. Van Duuren werpt op dat als het e-book wordt uitgeleend, het een dag later op een torrent site staat.

Angst

Is de angst voor piraterij dan toch het grootste obstakel? Van Duuren: "Ja, daarom werk ik ook niet met DRM (**Digital Rights Management** – red.). Dat hele model is fout. Piraterij speelt inderdaad mee, maar uitgevers verschuilen zich ook achter dat verschijnsel."

Volgens Van Hoogdalem is 95 procent van de gebruikers gewoon welwillend – waarbij Van Duuren de vraag opwerpt hoe je dan er voor zorgt dat een e-book na twee weken lenen niet meer toegankelijk is. Streaming zou voor bibliotheken een acceptabel model zijn, antwoordt Pater, "Er is niemand in bibliotheekland die vasthoudt aan het alleen downloaden van e-books – we zijn op zoek naar mogelijkheden om toegang te bieden."

Van Duuren vindt dat te gemakkelijk: "We hebben nu te maken met uitgevers die nu voor het eerst horen over streaming boeken, en die van het ene op het andere moment moeten beslissen of ze daarop gaan inzetten. Ook een wet gaat dat niet veranderen."

Wiltenburg benadrukt opnieuw dat er meer aandacht naar het 'eindplaatje' moet uitgaan. "Er zijn veel obstakels die we nog moeten nemen. We moeten ons richten op hoe de laatste fase er uitziet. In mijn optiek zit er dan iemand op zijn iPad of tablet een boek of de krant

te lezen. Hoe ga je daar komen? Daarbij moet je niet zoeken naar modellen die op dit moment werken maar die over drie jaar achterhaald zijn.”

Pater (foto links) concludeert: “De discussie gaat niet over techniek, maar over de angst of er nog wel een functie voor iedereen in die keten is. Bibliotheken, uitgevers, boekhandels, auteurs: kunnen we er allemaal aan verdienen wat we er vroeger aan verdienden?” Wiltenburg: “En dat gaat dus niet meer gebeuren.”

Beweging

Hoewel grotere Nederlandse uitgevers moeilijk in beweging zijn te krijgen en vasthouden aan de bestaande situatie, is er ook hoop. Van Duuren denkt dat ze de komende twee drie jaar gedwongen worden een andere strategie te kiezen. De krimp in de A-boekenmarkt en de ontwikkelingen rond Selexyz zijn daar voortekenen van. Hij ziet dan ook beweging: “Ik besteed de helft van mijn tijd aan

gesprekken met uitgevers. Onderwerpen als maandlicenties of abonnementen zijn sinds korte tijd wel bespreekbaar. Het draagvlak verschuift, er ontstaat belangstelling voor het spotify-model.”

Wiltenburg is sceptisch. “Wij bouwen ook zoekmachines, die draaien op metadata. Als je aan Nederlandse uitgevers vraagt om metadata aan te leveren die hem helpen om beter gevonden te worden, moet je anderhalf jaar wachten op een uitspraak. Dat kan niet meer in deze tijd, er moet veel sneller geschakeld worden.”

De markt is aan zet

Zowel Van Hoogdalem als Wiltenburg zien de voordelen van meer marktwerking. Zo heeft Van Hoogdalem het idee dat uitgevers niet in de gaten hebben wat de mogelijke marketingpotentie van de bibliotheek is. “Dat ligt ook aan de OB’s want die hebben daar kort door de bocht ook nooit over nagedacht. De uitgever distribueert via de bibliotheken zijn boeken, maar weet daarbij niets van die klanten. De bibliotheek zou op marketingvlak veel voor de boekhandel en de uitgever kunnen betekenen. Met data van de bibliotheek zouden uitgevers bijvoorbeeld efficiënter kunnen produceren zodat er minder ramsj naar De Slegte hoeft. Dat commercieel denken en handelen wordt nu nog een beetje als vies beschouwd worden, maar er moet wel geld op tafel komen.”

“In de VS heeft de markt uiteindelijk een aantal problemen opgelost. Het is niet altijd het ei van Columbus, maar zorgt wel voor vaart”, waarschuwt Wiltenburg. “We worden dadelijk in het zadel geholpen. Omzetten lopen straks zo hard terug dat uitgevers gedwongen worden om na te denken. Van crises word je innovatief.”

[terug naar de inhoud](#)